

ПРО НЕДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ
ШТРАФІВ В УКРАЇНІ.

Лук'янчиков О. М.,
*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін,
господарського та трудового права
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди*

Незважаючи на проголошення Конституцією України¹ людини, її життя і здоров'я, найвищою соціальною цінністю, серед науковців² отримує підтримки думка про можливість застосування дисциплінарних штрафів. Останні подаються як ефективний метод регулювання трудової дисципліни, що відповідає сучасним ринковим відносинам.

Така позиція вважається хибною за наступних міркувань.

1. Закон України «Про оплату праці»³ спрямовано на забезпечення відтворювальної і стимулюючої функцій заробітної плати, про що зазначено у його преамбулі. Як ми бачимо, законодавець визначив коло функцій заробітної плати й головне місце віддав відтворювальній функції. І це не дивно оскільки про її важливість А. Сміт зазначав ще у 1776р.⁴ Сучасні науковці теж вважають, що «найважливіша мета заробітної плати –

¹ Конституція України від 28 червня 1996 / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 30, ст. 141.

² Див: 1. Новосельська І. В. Вдосконалення правового регулювання юридичної відповідальності за порушення зобов'язань, передбачених трудовим договором: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / І. В. Новосельська ; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Дала. — Луганськ, 2010 — 22 с. 2. Мельничук Н.О. Пропозиції щодо правового врегулювання застосування штрафів до працівників / Н.О. Мельничук // Часопис Київського університету права : український науково-теоретичний часопис / Київський ун-т права НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Київ, 2012. – № 4. – С. 179-182. 3. Панасюк, О. Правове регулювання застосування штрафів до працівників / О. Панасюк // Право України : Респ.юрид. журнал . – 08/2006 . – N8 . – С.44-47. 4. Слепченко Т. Ф. Становлення та розвиток інституту дисциплінарних стягнень в українському законодавстві / Т. Ф. Слепченко // Юридичний вісник Причорномор'я - 2011. - № 1(1) – с. 330-336.

³ Закон України «Про оплату праці» від 24.05.1995 N 108/95-ВР// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, N 17, ст.121.

⁴ Адам Сміт. Исследование о природе и причинах богатства народов. [Електронний ресурс] // Экономический факультет – 2013. – Режим доступу: <http://books.efaculty.kiev.ua/isekvc/2/k1.g8/>

забезпечити...відновлення здатності до праці»⁵. А здатність людини до праці обумовлена, у першу чергу, станом здоров'я. Саме відновлення здоров'я працівника є основною функцією заробітної плати.

Впровадження штрафів призведе до того, що працівник не зможе у повній мірі відновити своє здоров'я. Штраф оплачується не гривнею, а здоров'ям!

2. «Відтворювальна функція полягає в забезпеченні працівника, а також членів його сім'ї необхідними життєвими благами для відтворення робочої сили. Ця функція тісно пов'язана з особливостями державного регулювання оплати праці, встановленням на законодавчому рівні такого мінімального її розміру, який забезпечував би відтворення робочої сили»⁶. Проблема полягає у тому, що держава не визнає «право працівників на таку винагороду, яка забезпечує їм і їхнім сім'ям достатній життєвий рівень».⁷ «Зважаючи на недосконалість механізму формування споживчого кошика та розрахунку його вартості, можна сміливо стверджувати, що більша частина населення, яке працює, знаходиться на межі бідності»⁸. Думається, всі розуміють, що прожитковий мінімум у розмірі 1147 грн.⁹ не відповідає реальній вартості життя і є недостатнім для відновлення здоров'я працівника. Так чи можемо ми за таких умов штрафувати працівника? Відповідь – ні! Це суперечить не тільки соціальній спрямованості трудового права, але й положенням ратифікованої Україною Конвенції про захист заробітної плати N 95, де у ч.2 ст.10 зазначено: «заробітна плата повинна охоронятися від

⁵ Трудовое право России / Учебник. Ответственные редакторы: заслуженный деятель науки Российской Федерации, доктор юридических наук, профессор Ю.П. Орловский и доктор юридических наук А. Ф. Нуртдинова — М.: Юридическая фирма «КОНТРАКТ», «ИНФРА-М», 2008. — 608 с.

⁶ Слюсар А. Роль держави у встановленні мінімальної заробітної плати: досягнення та прорахунки / А. Слюсар // Вісник Академії правових наук України : збірник наукових праць / Президія Академії правових наук України. – Харків, 2009. – № 3 (58). – С. 169-177.

⁷ Держава не взяла на себе обов'язок визнати зазначене право, про що свідчить ст.2 Закону України «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої)» від 14.09.2006 №137-16 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 43, ст.418.

⁸ Васильчак С.В. Теоретичні основи формування оплати праці на підприємстві / С.В. Васильчак, О.Р. Жидяк, Т.М. Полянчич // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.12. – С. 152-157.

⁹ Закон України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» від 28.07.2013 №5515-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 5-6, ст.60

арештів і передачі в такій мірі, в якій це вважається потрібним для утримання працівника і його сім'ї»¹⁰.

Використання дисциплінарних штрафів, за умов, коли заробітна плата не забезпечує достатнього життєвого рівня, є антигуманним та неможливим у соціальній державі, якою є Україна.

3. Н. О. Мельничук вважає, що у порівнянні з доганою «штрафи справляють більш вражаючий вплив і одразу дають відчутти втрати майнового характеру, що відображається на більшій вмотивованості працівника дотримуватись встановлених роботодавцем правил»¹¹. У таких міркуваннях простежується думка про те, що встановлення більш жорстокого покарання зменшує правопорушність. Спробуємо розвинути цю думку та перевірити її обґрунтованість.

Найбільш жорстоким покаранням є смертна кара. За логікою «чим суворіше покарання тим менше правопорушень» застосування такого покарання повинно зводити нанівець вчинення злочинів, за які передбачено страту. Перевіримо це на практиці.

Зазначені нижче держави, окрім США та Китаю, підписали Протокол №13 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод щодо скасування смертної кари за будь-яких обставин.¹²

У Китайській Народній Республіці за окремі злочини, пов'язані з корупцією передбачена смертна кара. У США смертна кара за економічні злочини не передбачена.

За рівнем сприйняття корупції Китай займає 80 місце серед 176 країн світу (чим нижче місце у рейтингу, тим більш корумпована держава),

¹⁰ Конвенція про захист заробітної плати N 95 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України — 2011. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_146

¹¹ Мельничук Н.О. Пропозиції щодо правового врегулювання застосування штрафів до працівників / Н.О. Мельничук // Часопис Київського університету права : український науково-теоретичний часопис / Київський ун-т права НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Київ, 2012. – № 4. – С. 179-182.

¹² Council of Europe. Treaty office. [Електронний ресурс] // Council of Europe. Treaty office. — 2013. — Режим доступу: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTableauCourt.asp?CL=ENG&CM=16&MA=3>

Україна – 144, Іспанія – 30, Франція – 22, США – 19, Сполучене Королівство Великобританії та Ірландії – 17, Німеччина – 13, Данія – 1.¹³

За рівнем вбивств на 100 тис. Україна – 5,2, США – 4,2, Китай – 3,2, Сполучене Королівство Великобританії та Ірландії – 1,2, Франція – 1,1, Данія – 0,9, Іспанія – 0,8, Німеччина – 0,8.¹⁴

Слід зазначити, що за 1990-2009р. рівень вбивств на 100 тис. осіб у штатах, де законодавством передбачено смертну кару вище (!) ніж у штатах, де таке покарання не передбачено.¹⁵

Наведені статистичні дані свідчать про те, що можливість зазнати жорстоке покарання не стримує людину від вчинення правопорушення. Це в повній мірі відповідає позиції теоретиків, які вважають, що ефективність юридичної відповідальності «визначається не жорстокістю, а невідворотністю».¹⁶

Якщо дослідити історію розвитку законодавства про дисциплінарну відповідальність, то ми побачимо тенденцію на пом'якшення заходів відповідальності та скорочення їх переліку. Це пов'язано з розвитком вчення про права людини, з вознесінням на п'єдестал цінностей людини, її життя і здоров'я. З цього погляду, застосування штрафів – регрес, а не прогрес.

Отже, запровадження дисциплінарних штрафів є антигуманним і недоцільним. При регулюванні трудової дисципліни перевага повинна віддаватись методам позитивного, а не негативного стимулювання.

¹³ Transparency International [Електронний ресурс] // Transparency International — 2013. — Режим доступу: <http://www.transparency.org/country>

¹⁴ Список стран по уровню умышленных убийств за год на 100 тысяч человек. УНП ООН [Електронний ресурс] // Wikipedia — 2013. — Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Список_стран_по_уровню_умышленных_убийств

¹⁵ Death penalty information center [Електронний ресурс] // Death penalty information center — 2013. — Режим доступу: <http://www.deathpenaltyinfo.org/deterrence-states-without-death-penalty-have-had-consistently-lower-murder-rates>

¹⁶ Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов, под ред. проф. С.С. Алексеева [Електронний ресурс] // Онлайн библиотека unlib.ru — 2013. — Режим доступу: http://www.uhlib.ru/gosudarstvo_i_pravo/teoriya_gosudarstva_i_prava/p6.php#metkadoc86